

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

**11.00.01 – Tabiiy geografiya ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga
kiruvchilar uchun mutaxassislik fanlaridan kirish imtihoni
DASTURI**

Namangan – 2024

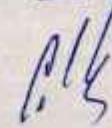
Tuzuvchilar:

Boymirzayev K.M.

NamDU, Geografiya va atrof – muhit
muhofazasi kafedrasi professori, g.f.d.

Soliyev I.R.

NamDU, Geografiya va atrof – muhit
muhofazasi kafedrasi dotsenti, g-m.f.f.d.

Mirzahmedov I.K.

NamDU, Geografiya va atrof – muhit
muhofazasi kafedrasi katta o'qituvchisi,
g.f.f.d.

Dastur Geografiya va atrof-muhit muhofazasi kafedrasining 2024 yil,
27-sentabrdagi 2-sonli yig'ilishida muhokamadan o'tgan va tasdiqqa tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri:

N.N.Alimdjanov

Kelishildi:

**Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy
pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i:**

O.N.Imomov

Kirish

Ushbu dastur 11.00.01 – tabiiy geografiya ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga kiruvchi talabgorlar uchun mo'ljallangan bo'lib, oliy ta'limning Davlat ta'lim standartlari talablari asosida tuzilgan.

Dasturda bakalavriatning 60530200 – geografiya yo'nalishi va 70530201 – geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha) mutaxassisligi o'quv rejalarining mutaxassislik fanlari blokida qayd etilgan fanlarning o'quv dasturlari asosida talabgorlar e'tibor qaratishi zarur bo'lgan talablar berilgan. Ushbu dastur hozirgi zamonda O'zbekiston landshaftlari va tabiiy geografiyasining mintaqaviy muammolarini o'rganish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, landshaftlarning geokimyoviy xususiyat va jarayonlarini aniqlash, arid zona elementlarining migratsiyasini o'rganish va modellashtirish, tabiiy geografik xaritalarini yaratishni tushuntiradi hamda barqaror rivojlanish istiqbollari bilan tanishtiradi.

Dasturning maqsadi:

11.00.01 – tabiiy geografiya ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga kiruvchi talabgorlarning bilim darajasini sinovdan o'tkazish uchun asos sifatida olingan fanlar, ular mazmuni, umumiy savolnoma hamda baholash mezonlarini taqdim etishni ko'zda tutadi.

Asosiy qism:

Mutaxassislik fanlari bo'yicha talabgorlar bilimiga qo'yiladigan talablar uchun asos bo'lgan fanlar va mavzular

1. Geosistemalar nazariyasi

Geografik tizimlar haqidagi ta'limotning maqsadi va vazifalari, ta'limotning yuzaga kelishi. Geosistemalarda modda almashinishi. Geosistemalarning mezonlari. Geografik tizimlar va ekologik tizimlar. Geografik tizimlarni tasniflash prinsiplari. Tasniflashning umumiy qoidalari. Geom va geomer tushunchalari. Geoxora tushunchasi. Geoxoralarning tasnifiy birliklari. Geotizimlar evolyusiyasi va dinamikasi. Geosistemalarning o'zini-o'zi sozlab turishi, qismlararo aloqadorliklari. Biotik komponentlarning maromlashtiruvchi faoliyati. Epifatsiya va epigeom tushunchalari. Geosistemalarning yoshi, invariant tushunchalari va ularni o'rganishning ahamiyati. Geotopologiya va uni boshqa fanlar bilan aloqalari. Geotopologiyani o'rganish obyekti. Topologik ko'lamdagi geoxoralarni tahlil qilish. Topogeoxoralar va ularning tasnifi. Regional ko'lamdagi geotizimlarni tadqiq qilish masalalari. Regional tabiiy geografik tahlil va taksonomiya masalasi. Planetar ko'lamdagi geotizim. Geosistemalarni landshaft haritalarida aks ettirish masalalari. Geosistemalarni xaritaga tushirishning umumiy masalalari. Geomerlarning areallari haqidagi tushunchalar. Geografik prognoz masalasi. Geosistemalardan to'plangan axborotlarning amaliy geografiyadagi ahamiyati.

2. Landshaftlarni rejalashtirish va boshqarish

Landshaftlarni qishloq xo'jaligi nuqtai nazardan planirovka qilish. Yerdan foydalanishni rejalashtirish va tashkil etish. Yer zahiralari foydalanish tartibi va bashorati. Yer zahiralari muhofaza qilish - ulardan ilmiy asosda muntazam va rejali foydalanish. Texnik va biologik rekultivatsiya. Hudud landshaftini o'rganishda pastlik yoki balardlikni (fatsiya) izohlovchi ko'rsatkichlar. Agrolandshaftlar tarkibini belgilaydigan yer tuzish tadbirlarining tizimi. Mahalliy darajadagi landshaftli rejalashtirish. To'liqsimon va cho'qqili tekisliklar sharoitida agrolandshaft hududlarini tashkil etish yo'llari. Ekologik karkasni loyihalash va qiyaliklardagi yerlarni tuzish. Dala maydonlarini himoyalovchi ixota daraxtzorlarini tashkil etish usullari. Xo'jalik darajasida va agrolandshaft kengligida hududlarni ekologik tashkil etishning asosiy tamoyillari. Tabiatni muhofaza qilish bo'yicha muvofiqlashtirilgan strategiyalar. Ijtimoiy ekotizimlarning adaptiv moslashuvini institutsionalizatsiya qilish va transchegaraviy subyektlarni tashkil etish. Landshaftni kompleks boshqarish usullari. Tabiiy obyektlarni va majmualarni, o'simliklarning va hayvonlarning irsiy fondini saqlab qolish. Tabiiy jarayonlarni va atrof tabiiy muhit monitoringini olib borish. Muhofaza etiladigan tabiiy hududlarni saqlash va yangilarini tashkil etish. Tabiiy - antropogen landshaftlarni rivojlanish omillari.

3. Tabiiy geografiyaning zamonaviy muammolari

Tabiiy geografiyaning ijtimoiy vazifalari (ilmiy-nazariy, amaliy, ta'limiy madaniy va axboriy ahamiyati). Tabiiy geografiya fanlar sistemasida. Tabiiy geografiyaning mustaqil fan sifatida rivojlanishi. O'rta asrlarda va Buyuk geografik kashfiyotlar davrida geografik bilimlarning kengayishi. Geografik bilimlar tarixini davrlashtirish masalalari. Komplekslilik, hududiylik, tarixiylik, kartografik tasvir, ekologik tamoyillari. Tabiiy geografiya fanlar tipi. Tabiiy geografik metodlar. Geografik modellashirish muammolari. Tabiiy geografiya ta'limi va targ'iboti muammolari. O'zbekiston tabiiy geografiyasining dolzarb muammolari va rivojlanish istiqbollari. O'rta Osiyo tabiiy geografiyasining tashkiliy masalalari va rivojlanish istiqbollari. O'zbekiston tabiiy geografiyasini o'rganishda jahon geografiyasi yutuqlaridan foydalanish va tadbir etish masalalari. Tabiatdan foydalanishda tabiat qonunlarini e'tiborga olish muammolari. Ko'lamiga ko'ra geoeologik muammolarni vujudga kelishi. Cho'ishunoslikning hozirgi dolzarb muammolari. Barqaror rivojlanish tushunchasi, mazmuni va mohiyati, hududlarning barqaror rivojlanishning geoeologik jihatlari. Rayonlashtirish va xaritalashtirish tamoyillari, taksonomik birliklar masalalari, rayonlashtirish usullari. Tabiatdan oqilona foydalanishning dolzarb muammolari, geografik monitoring va bashorat.

4. Amaliy landshaftshunoslik

Amaliy landshaftshunoslikning ilmiy va amaliy ahamiyati. Amaliy landshaftshunoslikning nazariy asoslari. Umumilmiy landshaftshunoslik va amaliy landshaftshunoslik. Landshaftlarni xalq xo'jaligining turli tarmoqlari nuqtai nazardan baholash. Landshaftlarni baholashga oid tadqiqotlar tavsifi.

Landshaftlarni rekreatsiya, shaharsozlik maqsadlarida baholash. Landshaftlarni prognozlash. Prognozlash metodlari: ekspert-baholash, landshaft genetik qatorlari, funksional bog'liqliklar metodi, tabiiy geografik ekstrapolyasiya metodi. Landshaftlarning rivojlanish yo'nalishlarini aniqlash muammolari. Amaliy landshafshunoslik maxsus kartalarini tuzish, mayda masshtabli, o'rta masshtabli va yirik masshtabli landshaft kartalarini tuzishning asosiy xususiyatlari va metodlari. Landshaftlar morfologiyasi haqida tushuncha. Landshaftlarning ichki tuzilishi. Landshaftda o'zaro aloqadorlik va bog'liqliklar. Landshaftlarning dinamikasi. Landshaftlarning tabiiy va antropogen omillar ta'sirida o'zgarishi. Landshaftlarning rivojlanish qonuniyatlari. Landshaftlarning balandlik bo'ylab mintaqalanishi va landshaft yaruslari. Landshaftlarning kelib chiqishi va rivojlanishiga bog'liq holda juftlashib kelishi. Landshaftlarning barqarorlik xususiyatlari.

5. Tabiatdan foydalanish strategiyasi

Tabiatdan foydalanish strategiyasi fanining asosiy maqsadi va vazifalari, nazariyasi, prinsiplari va asosiy konsepsiyalari. Tabiat va inson jamiyati, ularning bir butun hosila ekanligi. Insonning tabiatdan foydalanishi, insonning tabiatga ta'siri, uning turlari. Insonning tabiatga ta'sirining oqibatlari. Tabiatning ifloslanishi, texnogen tabiiy muhit. Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari. Standartlar, monitoring, modellashtirish, audit o'tkazish va boshqaruv. Geografik monitoring. Distotsion (aero va kosmos suratlarini) usullardan foydalanish. Monitoring turlari (biosfera, Yer, suv, havo, geoeologik monitoring va x.k), monitoring klassifikatsiyasi (global, regional, lokal), Tabiiy geografik jarayonlarni oldini olish. Tabiatdan foydalanishning maqsad va istiqbollari. Tabiatdan foydalanishda qo'yiladigan maqsadlar: iqtisodiy, sog'liq va gigiena, nafosat (estetika), ilmiy, turizm va sayohat, tarbiyaviy maqsadlari. Fan va texnikaning rivojlanishi bilan tabiatdan foydalanishda ro'y bergan o'zgarishlar. Tabiatdan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari. Insonning tabiatga ta'siri turlari, bevosita ta'sir va bilvosita ta'sir. Tabiatni muhofaza qilish va o'zgartirish. Tabiatdan foydalanishda, uni o'zgartirishda hisobga olinishi zarur bo'lgan qonuniyatlar. Tabiat qonuniyatlarining ob'ektiv qonunlar ekanligi, ularni o'rganish zarurligi. Tabiat taraqqiyotining asosiy qonunlari. Yer landshaft qobig'ining bir butunligi va muayyan muvozanatda turishi. Tabiatdagi aylanma harakat, geologik, biologik, energetik aylanma harakatlar. Konlarning ochiq usulda qazib olinishi, yirik suv omborlarining qurilishi oqibatida tabiiy muhitda muvozanatning o'zgarishi, uning geografik va ekologik oqibatlari. Inson xo'jalik faoliyati va tabiiy muhitda yer osti va yer usti suvlari rejimining o'zgarishi hamda uning oqibatlari: cho'llashish va tuproqlarni sho'r bosishi. Biologik muvozanatning o'zgarishi va biologik modda aylanishning buzilish hamda ularning ekologik oqibatlari, atmosfera havosi tarkibiga ta'siri. Inson xo'jalik faoliyati ta'sirida geografik qobiqda issiqlik balansining o'zgarishi. Havoda karbonat angidrid gazi, aerozollar salmog'ining oshishi va uning yer yuzi havosi haroratiga, ob-havosi va iqlimiga ta'siri. Geografik komplekslarning inson tomonidan o'zgartirilishi.

Landshaftlarning inson ta'siri darajasiga qarab turlarga bo'linishi: tabiiy, o'zgarmagan landshaft, kuchsiz o'zgargan, o'rtacha o'zgargan, kuchli o'zgargan landshaftlar. Landshaftlarning tez o'zgaradigan va barqaror komponentlari. Antropogen landshaftlar, buzilgan landshaftlar, madaniy landshaftlar. Amaliy baholash, bashoratlash va bashorat. Baholash, uning turlari: agroiklim resurlarini, tuproqlarning sho'rlanishini, rekreatsion, rekultivatsion nuqtai nazardan baholash.

6. Geoeologiya va landshaft ekologiyasi

Geoeologiya va landshaft ekologiyasining rivojlanish tarixi va hozirgi holati. O'zbekistonda geoeologik tadqiqotlar. Landshaft - geotizimlarning birligi, uning tizim sifatidagi xususiyati. Geoeologiyaning nazariy va metodologik asoslari. Dialektik materializm, koevolyusion rivojlanish geoeologik tadqiqotlarning metodologik asosi. Geoeologik vaziyatni belgilovchi ko'rsatkichlar, ularni son va sifat jihatidan umumlashtirish. Landshaftlarning ekologik funksiyasi. Landshaftlarning funksiyasi. Ekologik funktsiya jarayon va ko'rsatkichlari. Landshaft-ekologik tahlil. Landshaftlar ekologik funksiyasining antropogen buzilishi va o'zgarishi. Antropogen omillar va jarayonlar. Moddalarning texnogen migratsiyasi va landshaftlarning o'zgarishi. Geoeologik muammolarning tasniflanishi. Global, regional va lokal geoeologik muammolar. Geoeologik muammolar yechimining ilmiy asoslari. Biotoplarni baholash. Pedotoplarni baholash. Yer usti va yer osti suvlarini baholash. Havo va iqlimiy ko'rsatkichlarni baholash. Landshaftlarga antropogen ta'siri baholash, ekologik-xo'jalik balansi, geoeologik baholash metodlari. O'zbekistonda ekologik monitoringni amalga oshirilishi. Geoeologik prognozlashtirish va prognoz. Landshaftlardagi ekologik jarayonlarni modellashtirish. Geoeologik kartalashtirish. Geoeologik kartalashtirish mazmuni, turlari va tasniflanishi. Geoeologik kartalarni tuzishning metodologik asoslari. Atrof muhitni muhofaza qilish tadbirlari profilaktikasi. Tabiiy resurslardan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari. Geoeologiyada fan va amaliyot. Tabiiy - texnik geotizimlarni loyihalashda geoeologik prinsiplarni qo'llanilishi.

Talabgorlar uchun umumiy savollar

1. Geosistemalarda modda va energiya almashinishi. Geotizimlar evolyusiyasi va dinamikasi.
2. Geosistemalarning o'zini-o'zi sozlab turishi. Qismlararo aloqadorliklari. Maromlashtiruvchi faoliyati.
3. Geomorfologik areallari. Geografik prognoz masalasi. Geosistemalardan to'plangan axborotlarning amaliy geografiyadagi ahamiyati.
4. Landshaftlarni qishloq xo'jaligi nuqtai nazardan planirovka qilish.
5. Xo'jalik darajasida va agrolandschaft kengligida hududlarni ekologik tashkil etishning asosiy tamoyillari.
6. Ijtimoiy ekotizimlarning adaptiv moslashuvini institutsionalizatsiya qilish va transchegaraviy subyektlarni tashkil etish.

7. Tabiiy jarayonlarni va atrof tabiiy muhit monitoringini olib borish.
8. Muhofaza etiladigan tabiiy hududlarni saqlash va yangilarini tashkil etish.
9. Yer zahiralarni muhofaza qilish - ulardan ilmiy asosda muntazam va rejali foydalanish.
10. Ekologik karkasni loyihalash va qiyaliklardagi yerlarni tuzish.
11. Dala maydonlarini himoyalovchi ixota daraxtzorlarini tashkil etish usullari.
12. Tabiiy geografiyaning ijtimoiy vazifalari (ilmiy-nazariy, amaliy, ta'limiy madaniy va axboriy ahamiyati).
13. O'rta asrlarda va buyuk geografik kashfiyotlar davrida geografik bilimlarning kengayishi.
14. Komplekslilik, hududiylik, tarixiylik, kartografik tasvir, ekologik tamoyillari.
15. Tabiiy geografiya ta'limi va targ'iboti muammolari.
16. O'zbekiston tabiiy geografiyasining dolzarb muammolari va rivojlanish istiqbollari.
17. O'zbekiston tabiiy geografiyasini o'rganishda jahon geografiyasi yutuqlaridan foydalanish va tadbiq etish masalalari.
18. Tabiatdan foydalanishda tabiat qonunlarini e'tiborga olish muammolari.
19. Barqaror rivojlanish tushunchasi, mazmuni va mohiyati, hududlarning barqaror rivojlanishning geoeologik jihatlari.
20. Rayonlashtirish va xaritalashtirish tamoyillari, taksonomik birliklar masalalari, rayonlashtirish usullari.
21. Tabiatdan oqilona foydalanishning dolzarb muammolari, geografik monitoring va bashorat.
22. Amaliy landshaftshunoslikning ilmiy va amaliy ahamiyati. Amaliy landshaftshunoslikning nazariy asoslari.
23. Landshaftlarni xalq xo'jaligining turli tarmoqlari nuqtai nazaridan baholash. Landshaftlarni baholashga oid tadqiqotlar tavsifi.
24. Landshaftlarni rekreatsiya, shaharsozlik maqsadlarida baholash.
25. Landshaftlarni prognozlash. Prognozlash metodlari: ekspert-baholash, landshaft genetik qatorlari, funksional bog'liqliklar metodi, tabiiy geografik ekstrapolyasiya metodi.
26. Landshaftlarning rivojlanish yo'nalishlarini aniqlash muammolari.
27. Amaliy landshaftshunoslik maxsus kartalarini tuzish, mayda masshtabli, o'rta masshtabli va yirik masshtabli landshaft kartalarini tuzishning asosiy xususiyatlari va metodlari.
28. Landshaftda o'zaro aloqadorlik va bog'liqliklar.
29. Landshaftlarning tabiiy va antropogen omillar ta'sirida o'zgarishi. Landshaftlarning rivojlanish qonuniyatlari.
30. Landshaftlarning balandlik bo'ylab mintaqalanishi va landshaft yaruslari.
31. Landshaftlarning kelib chiqishi va rivojlanishiga bog'liq holda juftlashib kelishi.
32. Landshaftlarning barqarorlik xususiyatlari.
33. Tabiatdan foydalanish strategiyasi fanining asosiy maqsadi va vazifalari, nazariyasi, prinsiplari va asosiy konsepsiyalari.

34. Tabiat va inson jamiyati, ularning bir butun hosila ekanligi.
35. Tabiatdan foydalanishning geografik asoslari. Standartlar, monitoring, modellastirish, audit o'tkazish va boshqaruv.
36. Monitoring turlari (biosfera, Yer, suv, havo, geoeologik monitoring va x.k), monitoring klassifikatsiyasi (global, regional, lokal).
37. Tabiatdan foydalanishning maqsad va istiqbollari. Tabiatdan foydalanishda qo'yiladigan maqsadlar: iqtisodiy, sog'liq va gigiena, nafosat (estetika), ilmiy, turizm va sayohat, tarbiyaviy maqsadlari.
38. Insonning tabiatga ta'siri turlari, bevosita ta'sir va bilvosita ta'sir.
39. Tabiatdan foydalanishda, uni o'zgartirishda hisobga olinishi zarur bo'lgan qonuniyatlari.
40. Yer landshaft qobig'ining bir butunligi va muayyan muvozanatda turishi.
41. Tabiatdagi aylanma harakat, geologik, biologik, energetik aylanma harakatlar.
42. Konlarning ochiq usulda qazib olinishi, yirik suv omborlarining qurilishi oqibatida tabiiy muhitda muvozanatning o'zgarishi, uning geografik va ekologik oqibatlari.
43. Inson xo'jalik faoliyati va tabiiy muhitda yer osti va yer usti suvlari rejimining o'zgarishi hamda uning oqibatlari: cho'llashish va tuproqlarni sho'r bosishi.
44. Biologik muvozanatning o'zgarishi va biologik modda aylanishning buzilish hamda bularning ekologik oqibatlari, atmosfera havosi tarkibiga ta'siri.
45. Inson xo'jalik faoliyati ta'sirida geografik qobiqda issiqlik balansining o'zgarishi.
46. Havoda karbonat angidrid gazi, aerodollar salmog'ining oshishi va uning yer yuzi havosi haroratiga, ob-havosi va iqlimiga ta'siri.
47. Landshaftlarning inson ta'siri darajasiga qarab turlarga bo'linishi: tabiiy, o'zgarmagan landshaft, kuchsiz o'zgargan, o'rta o'zgargan, kuchli o'zgargan landshaftlar.
48. Landshaftlarning tez o'zgaradigan va barqaror komponentlari.
49. Antropogen landshaftlar, buzilgan landshaftlar, madaniy landshaftlar.
50. Baholash, uning turlari: agroiklim resurlarini, tuproqlarning sho'rlanishini, rekreatsion, rekultivatsion nuqtai nazardan baholash.
51. Geoeologiya va landshaft ekologiyaning rivojlanish tarixi va hozirgi holati. O'zbekistonda geoeologik tadqiqotlar.
52. Geoeologiyaning nazariy va metodologik asoslari.
53. Dialektik materializm, koevolusion rivojlanish geoeologik tadqiqotlarning metodologik asosi.
54. Geoeologik vaziyatni belgilovchi ko'rsatkichlar, ularni son va sifat jihatidan umumlashtirish.
55. Landshaftlarning ekologik funksiyasi. Ekologik funktsiya jarayon va ko'rsatkichlari. Landshaft-ekologik tahlil. Landshaftlar ekologik funksiyasining antropogen buzilishi va o'zgarishi.
56. Antropogen omillar va jarayonlar. Moddalarning texnogen migratsiyasi va landshaftlarning o'zgarishi.

57. Global, regional va lokal geoeologik muammolar. Geoeologik muammolar yechimining ilmiy asoslari.
58. Biotoplarni va pedotoplarni baholash. Yer usti va yer osti suvlarini baholash. Havo va iqlimiy ko'rsatkichlarni baholash. Landshaftlarga antropogen ta'sirni baholash, ekologik-xo'jalik balansi, geoeologik baholash.
59. O'zbekistonda ekologik monitoringni amalga oshirilishi.
60. Landshaftlardagi ekologik jarayonlarni modellashtirish.
61. Geoeologik kartalashtirish. Geoeologik kartalashtirish mazmuni, turlari va tasniflanishi. Geoeologik kartalarni tuzishning metodologik asoslari.
62. Atrof muhitni muhofaza qilish tadbirlari profilaktikasi. Tabiiy resurslardan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari.
63. Geoeologiyada fan va amaliyot. Tabiiy - texnik geotizimlarni loyihalash masalalari.
64. Tuproq klassifikatsiyasining prinsiplari va sistematikasi. Tuproqning geografik rayonlashtirish qonuniyatlari.
65. Tuproqning morfologik xususiyatlari. Asosiy taksonomik birliklar. Tuproqning nomenklaturasi va diagnostikasi.
66. Tuproqlarning suv, havo, issiqlik xossalari. Morfologiyasi. Tuproq eritmasi va reaksiyasi. Tuproqning suvli so'rimi.
67. Tog' va tog'oldi hududlari tuproqlarini tarqalishi va tuproq paydo bo'lish sharoitlari. Tog' va tog'oldi tuproqlaridan xalq xo'jaligida foydalanish.
68. Og'ir metallar tasnifi. Tuproqlarning og'ir metallar tasnifi. Og'ir metallar bilan ifloslanishini oldini olish chora-tadbirlari.
69. Sho'rxoklar klassifikatsiyasi, sho'rxokli tuproqlarni tipchalari, tuzlarning tarkibiga qarab turlarga bo'linishi, sho'rxoklar melioratsiyasi. Sho'rtob va sho'rtobli tuproqlar klassifikatsiyasi, xossalari.
70. Tuproq eroziyasi va uning turlari. Eroziyalangan tuproqlar klassifikatsiyasi. Eroziyalangan tuproqlarni oldini olish choralari.
71. Tuproqning tabiatdagi roli. Tuproqning jamiyat hayotidagi ahamiyati. Tuproqlardan foydalanish bo'yicha xalqaro tajribalar. Tuproqni muhofaza qilish.
72. Ekologik omillar. O'simliklarni yorug'likka bo'lgan munosabati. Termoregulyatsiya. Suv muhitidagi hayot va ekologik zonalari. Organizmlarning hayot shakllari.
73. E.Zyuss, N.Vavilov va V.Vernadskiylarning ta'limotlari.
74. Arealarning uzilib qolishi, unga ta'sir etuvchi omillar. Quruqlik va dengiz hayvonlarining areallari. Arealda o'simlik va tirik organizmlarni tarqalishi.
75. Zonal, introzonal, ekstrazonal jamoalari.
76. Biosenozdagi antropogen o'zgarishlar. Biosenozdagi zonal va regional xususiyatlarini hisobga olgan holda muhofaza qilish muammolari.
77. Geobotanik rayonlashtirilishi. O'zbekistonning botanik-geografik rayonlashtirish. Tog' O'rta Osiyo provinsiyasi. Turon provinsiyasi.
78. Bioxilma-xillikni o'rganish bo'yicha dasturlar. Bioxilma-xillik darajasi va strukturasi.
79. Tabiiy geografik jarayonlarning kelib chiqishiga ko'ra turlari. Tabiiy geografik jarayonlarning yuz berishida tog' jismlarining turlari, seysmiklik

- hamda tektonik harakatlar bilan uzviy bog'liq xususiyatlari.
80. Global rivojlanish modellari. Zamonamizning global muammolari.
81. Oziq-ovqat xavfsizligi, balansi va ta'minoti. Oziq-ovqat iste'moli. Oziq-ovqat xavfsizligi muammolari va yechimlari.
82. Hozirgi zamon tabiiy geografiyasining nazariy-metodologik asoslari.
83. Tabiiy geografik konsepsiyalarning rivojlanish va shakllanish davrlari.
84. Tabiat qonunlari va geoeologik tamoyillar asosida tabiatdan foydalanish muammolari.
85. O'zbekiston o'simliklari, ularning kenglik zonalari va balandlik mintaqalari bo'yicha taqsimlanishi.
86. O'zbekiston landshaftlarining zonalligi va balandlik bo'yicha mintaqalanishi.
87. Landshaft-ekologiyasidagi geofizik va geokimyoviy jarayonlar.
88. Landshaftlarni xaritalarda tasvirlash usullari.
89. Landshaft komponentlaridan samarali foydalanish va ularni muhofaza qilish.
90. Cho'llarni ekologik holatini optimallashtirish masalalari.
91. Geografik tadqiqotlarning ekologiyalashuvi.
92. Barqaror rivojlanishning tabiiy geografik jihatlari va atrof tabiiy muhitni optimallashtirish.
93. Tabiat va inson munosabatlarining mintaqaviy geoeologik xususiyatlari.
94. Tabiat va inson munosabatlarining mintaqaviy geoeologik xususiyatlari.
95. Hidroekologik muammolar va ularni bartaraf etish.
96. Iqlim ilishi va uni oldini olish masalalari.
97. Antropogen landshaft tiplari va ularning tasnifi.
98. Madaniy landshaftlarni barpo etish usullari.
99. Landshaftlarning maxsus faoliyati.
100. Geotextizimlar va madaniy landshaftlar.

Talabgorlarning yozma ishlarini baholash mezonlari

11.00.01 – tabiiy geografiya ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga kirish sinovi mazkur dastur asosida tuzilgan variant savollariga yozma ish shaklida o'tkaziladi.

Talabgorlar uchun taqdim etiladigan yozma ish variantlari 4 ta savoldan iborat bo'lib, har bir savolga berilgan javoblar "0" balidan "25" balgacha baholanadi. Yozma ish sinovida talabgorlar uchun har bir savolga berilgan ballar yig'indisi asosida, jami 100,0 ball to'plash imkoniyati beriladi.

Yozshma ish variantidagi har bir savolga taqdim etilgan javoblar quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

1. Savolning mazmuni hozirgi zamon fan-texnika taraqqiyoti, fandagi yangiliklar va ilmiy manbalar bilan bog'liq holda aniq yoritilgan, mazmun-mohiyati to'liq ochib berilgan, javoblarda mantiqan yaxlitlikka erishilgan, umumiy xulosalar chiqarilgan hamda imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilmagan bo'lsa – 22–25 ball.

2. Savolning mazmuni hozirgi zamon fan-texnika taraqqiyoti, fandagi yangiliklar va ilmiy manbalar bilan bog'liq holda aniq yoritilgan, mazmun-mohiyati to'liq ochib berilgan hamda imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilmagan bo'lsa – 18–21 ball.

3. Savolning mazmuni hozirgi zamon fan-texnika taraqqiyoti, fandagi yangiliklar va ilmiy manbalar bilan bog'liq holda aniq yoritilgan, mazmun-mohiyati to'liq ochib berilmagan, ayrim noaniqliklarga yo'l qo'yilgan hamda imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilmagan bo'lsa – 14–17 ball.

4. Savolning mazmuni hozirgi zamon fan-texnika taraqqiyoti, fandagi yangiliklar va ilmiy manbalar bilan bog'lanmagan, mazmun-mohiyati ochib berilmagan, ilmiy noaniqliklarga hamda imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilgan bo'lsa – 7–13 ball.

5. Savolning mazmun-mohiyati ochib berilmagan, fikrlar noaniq, keltirilgan ma'lumotlarda hatoliklar mavjud bo'lsa, hamda imlo va stilistik xatoliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa – 0–6 ball.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Гвоздецкий Н.А. Основные проблемы физической географии. -М., Высшая школа. 1979.
2. Забелин И.М. Физическая география в современном естествознании. -М., Просвещение. 1979.
3. Зокиров Ш.С. Кичик худудлар табийий географияси. -Т., Университет. 1999.
4. Мильков Ф.Н. Физическая география: современное состояние, закономерности, проблемы. -Воронеж. 1981.
5. Турсунов Х.Т. Экология ва барқарор ривожланиш. -Т.: 2009.
6. Юренков Г.И. Основные проблемы физической географии и ландшафтоведения. -М., 1982.
7. Трофимов А.М., Шарыгин М.Д. Общая география: вопросы теории и методологии. -Пермь, 2007.
8. Звонкова Т.В. Географическое прогнозирование. М.: "Высшая школа". 1987.
- 9.
10. Исаченко А.Г. Ландшафтоведение и физико-географическое районирование. -М.: 1991.
11. Исаченко А.Г. Ландшафтоведение и физико-географическое районирование. -М.: 1991.
12. Исаченко А.Г. Оптимизация природной среды. -М.: "Мысль". 1980. -264 с.
13. Николаев В.А. Ландшафты азиатских степей. -М.: 1999.
14. Сочава В.Б. Введение в учение о геосистемах. -Новосибирск.: 1978.
15. Каршинской степи для оросительной мелиорации. -Т.: «Фан» 1981.

16. Costanza R., Voinov A. Landscape Simulation Modeling. -London "Springer", 2004. -p. 237.

17. Gulomov P.N. Inson va tabiat. O'quv qo'llanma. -T.: 2009.

18. Hugget R. Geocology. London and New York. -Routledge, 1995.

19. Mirzamedov I.K. Geoekologiya va landshaft ekologiyasi. -Namangan, 2023. 325 -b. 25.08.2023 yil. -Toshkent, 2023. ISBN: 978-9910-756-34-4. -b. 290

20. Zokirov Sh.S., Toshov X.R. Landshaftshunoslik. -T.: "Dizayn-press", 2013.

21. Rafikov A.A., Sharipov Sh.M. Geoekologiya. -T.: "Adib", 2014.

22. Rafikov A.A., Sharipov Sh.M. Geoekologiya. -T.: "Adib", 2014.

23. Steinhard U., Barsch H., Blumenstein O. Lehrbuch der Landschaftsökologie. Heydelberg. Spektrum, 2012. -b. 174

24. Zokirov Sh. Antropogen va amaliy landshafshunoslik. -Toshkent, 1998.

Axborot resurslari havolalari

www.uznature.uz

www.globalscience.ru

www.unep.org

www.elibr.narod.ru/Books-pdf.htm

www.worldresourceec.org